

Višinska meja naseljenosti močvirske sinice *Parus palustris* in gorske sinice *P. montanus* na Pohorju

Altitude settling lines by Marsh Tit *Parus palustris* and Willow Tit *P. montanus* at Mt. Pohorje

Milan VOGRIN

UVOD

Znano je, da nadmorska višina tako ali drugače vpliva na razširjenost živalskih in rastlinskih vrst. Pri obravnavanih dveh vrstah sinic, močvirski in gorski, je sicer bila znana delitev na nižinski in gorati predel, ne pa tudi njuna natančnejša meja naseljenosti.

Od 1. 7. do 8. 7. 1990 je v Šmartnem na Pohorju deloval mladinski raziskovalni tabor pod pokroviteljstvom ZOTKS. V okviru tabora je delovala tudi ornitološka skupina, ki se je ukvarjala tudi z vplivom nadmorske višine na naseljenost močvirske in gorske sinice.

Zaradi pomislekov, da podatki zbrani v pognezditvenem obdobju, niso relevantni v gnezditvenem obdobju, sem rezultate preverjal v letu 1992, in to na mestih, kjer je prihajalo do prekrivanja obeh vrst. Rezultate sem preverjal v aprilu (6. in 19.), maju (3. in 15.) in juniju (6.).

OPIS PODROČJA

Skupina je delovala v kvadrantu WM 34 in 44. Obdelali smo naslednje relacije: Bojtina–Areh, Močnik–Urh–Zg. Prebukovje, Šmartno–Smrečno–Ošelj in Trije kralji–Osankarica–Črno jezero. Nadmorska višina se tukaj giblje od 650 do 1247 m. Področje glede na fitografsko razdelitev sodi v alpsko območje, glede na fitoklimatsko razdelitev pa v preddinarski fitoklimatski teritorij (Smole, 1988).

METODA IN DOLOČEVANJE

Da bi lahko v tako kratkem času prišli do čim bolj verodostojnih podatkov, smo vrsti popisovali v različnih nadmorskih višinah, različnih habitatih, in to po linijski metodi z beleženjem prisotnosti vrst ter njunega števila.

Vrsti smo opredeljevali na osnovi oglašanja, po petju in pa vizualno z daljnogledi. Pelo je le še nekaj osebkov, kar je razumljivo, saj je večina obeh vrst imela že speljane mladiče (verjetno že drugega zaroda). Pri eni gorski in eni močvirski sinici smo opazovali starše pri krmljenju mladičev (4. 7., Močnik–Urh–Zg. Prebukovje). Pri vizualnem opredeljevanju smo bili pozorni na naslednje: dolžina črne kape, velikost podbradka, obseg beline na licu, čokata – brezvratna drža ter splošen vtis (jizz). Zelo važno je oglašanje, po katerem se ti dve vrsti dokaj dobro ločita. Vse dvomljive podatke sem izločil in jih pri končni obdelavi nisem upošteval.

HABITAT

Znano je bilo, da je močvirska sinica nekako nižinska vrsta, vezana bolj na listnate gozdove, loke, parke, sadovnjake in podobna okolja, medtem ko gorski sinici bolj ustrezajo iglasti ali pa vsaj mešani gozdovi.

Po Matvejevu (1988) na Balkanskem polotoku obe vrsti naseljujeta isti areal

samo v planinah, vendar bi naj živeli v različnih biotopih. V istem delu Matvejev ne omenja (možnosti) vpliva nadmorske višine. Prav tako isti avtor uvršča obe sinici med sestrške vrste (*sibling species*), (Matvejev, 1988).

REZULTATI

Z našim terenskim delom smo ugotavljali razširjenost obeh sinic na tem delu Pohorja glede na nadmorsko višino. Na stičnih točkah, torej tam, kjer naj bi potekala navidezna meja med obema vrstama, ni ostrega prehoda, kot bi to morda pričakovali. Ugotovili smo celo nasprotno. Prihaja namreč do prekrivanja, kar pomeni, da na tem mestu lahko srečamo obe vrsti. Enako ugotavlja tudi Matvejev (1988). Tako močvirsko sinico najdemo do višine kakih 850 m, medtem ko gorsko sinico dobimo od približno 750 m naprej.

V letu 1990 (štirje terenski dnevi) smo v predelu med 750 in 850 m nadmorske višine, kjer smo srečevali obe vrsti, imeli osem srečanj z močvirsko sinico ter šest srečanj z gorsko sinico. V letu 1992 (pet terenskih dni) pa sem na omenjenem terenu šestnajstkrat evidencialno močvirsko sinico in devetkrat gorsko sinico.

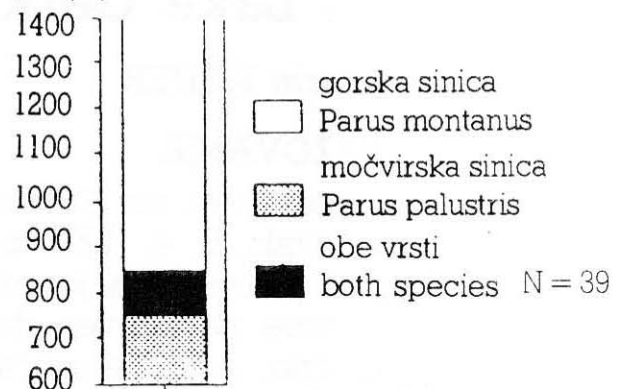
RAZPRAVA

Na takšno višinsko porazdelitev prav gotovo v veliki meri (če ne odločilno) vpliva vegetacija. Zanimarjiva pa ni tudi nadmorska višina, ki v nekaterih primerih diktira rast vegetacije. Čisti iglasti gozdovi so tudi nižje (celo v nižini) od spodnje meje razširjenosti gorske sinice in skoraj čisti listnati gozdovi višje od zgornje meje razširjenosti močvirske sinice, pa kljub temu v teh

gozdovih ne živi nobena od dveh sinic. To vsekakor kaže na vpliv nadmorske višine pri naseljenosti obeh vrst.

Seveda takšne razširjenosti ne gre posploševati, saj na to prav gotovo vplivajo še drugi dejavniki, pa čeprav v manjši meri. Semkaj bi lahko šteli nekatere faktorje žive (hrana, medsebojni odnosi, konkurenca) in nežive narave (temperatura, vlažnost, svetloba, klima), ki na razširjenost vplivajo posredno ali neposredno. Vsekakor bi bilo zanimivo vedeti, ali med vrstama prihaja do konkurence, v katerem ekološkem segmentu in v kakšni meri.

altitude
nadmorska
višina (m)

Analiza naselitve močvirske *P. palustris* in gorske sinice *P. montanus* glede na nadmorsko višino
Analysis of altitude settling lines by Marsh Tit *Parus palustris* and Willow Tit *Parus montanus*

LITERATURA

MATVEJEV, S. (1988): »Sestrinske vrste« (*sibling species*) ptica u fauni Balkanskog poluosttrva. Biosistematika 14/2. str. 1-7, Beograd.

SMOLE, I. (1988): Katalog gozdnih združb Slovenije. Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo Ljubljana.

VOGRIN M. (1991): Ornitološke raziskave na MRT Šmartno 90. str. 38-46, ZOTKS GZM, Ljubljana.

SUMMARY

In summer 1990 and spring 1992 the line of settling by Marsh Tit *Parus palustris* and Willow Tit *Parus montanus* was being studied by the author and his associates. Their research confirmed that while the first species inhabits lower situated forests, the second one prefers higher situated woods. Indeed, no Willow Tit was found below the altitude of about 750 m at Pohorje, and no Marsh Tit above the altitude of 850 m, while in the zone stretching between the altitudes of 750 m and 850 m, both species (N = 39) were recorded.

POVZETEK

Avtor je s sodelavci proučeval višinsko naseljenost močvirske in gorske sinice na Pohorju. Ugotovil je, da močvirska sinica naseljuje tamkajšne gozdove do višine približno 750 m nad morjem in gorska sinica od višine približno 850 m nad morjem navzgor. V vmesnem pasu je bilo opaziti predstavnice obeh vrst (N = 39).

Milan Vogrin, Hotinja vas 164/a, 62312
Orehova vas

Opazovanje španskega kupčarja *Oenanthe hispanica* ob Cerkniskem jezeru

Observation of Black-eared Wheatear *Oenanthe hispanica* at Lake Cerknica

Primož KMECL, Karin RIŽNER

OKOLIŠČINE OPAZOVANJA

Španskega kupčarja sva na Cerkniskem jezeru opazovala 5. 4. 1992 pri cerkvi v Gorenjem jezeru. Ura je bila šest popoldne, vreme pa že ves dan spremenljivo, oblačno, pihal je močan jugovzhodnik z orkanski sunki. Občasno je deževalo, temperatura je bila okoli 10° C.

Kupčarja sva najprej splašila že na cesti, nato pa se je spreletaval po drevesih v sadovnjaku pri cerkvi. Ko sva se mu zaradi fotografiranja preveč približala, je odletel med sosednje kmetije.

OPREDELJEVANJE VRSTE IN PODVRSTE

Pogled na neznano ptico, ki sva jo splašila, naju je na začetku precej zbežgal. Ko pa sva se nekaj metrov naprej ustavila in premislila o vsem, kar sva videla, sva se brez obotavljanja odločila za španskega kupčarja *Oenanthe hispanica*. Opazovana ptica je bila kontrastno

črno-bela, belina pa se ji je na hrbtu vlekla od glave do repa; bela barva je imela izrazit kremast nadah. Po vtisu sva jo uvrstila nekam med drozge. Kasnejše opazovanje je determinacijo potrdilo, saj sva videla tudi črno »črko T« v sicer belem repnem perju, črno masko, torej sva opazovala samca motno rumeno bele barve na zgornjem delu telesa. Ptica je v celoti delovala zelo elegantno v letu in po najinem mnenju je bila nekoliko večja od navadnih kupčarjev, ki sva jih vajena.

Pri španskem kupčarju ločimo dve podvrsti, nominantno *hispanica*, ki naseljuje zahodno Sredozemlje, in podvrsto *melanoleuca* iz vzhodnega Sredozemlja. Obe podvrsti se pojavljata v dveh morfoloških oblikah, in sicer s črnim grlom ali brez. Delež obeh oblik v populaciji je odvisen od geografskih razmer, navadno pa je za obe obliki približno enak. Najzanesljivejše lahko podvrsti ločimo po barvi perja, podvrsta *melano-*